

Колодяжний М.Г., старший науковий співробітник, Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України, м. Харків, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРЕСИВНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ГРОМАДСЬКОГО ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Теорія кримінологічної науки виділяє громадськість в якості окремого і важливого суб'єкта запобігання злочинності. Протягом радянського періоду громадськість перетворилась, без перебільшення, на потужний соціальний інститут, який брав

активну участь у профілактичній, просвітницькій, технічній, фізичній та іншій діяльності, яка здійснювалась на безоплатній основі. Робота товариських судів, опорних пунктів охорони правопорядку, добровільних народних дружин з патрулювання вулиць тощо є наочними прикладами успішної участі недержавних суб'єктів у запобіганні злочинності та виправленні злочинців у ті часи.

На жаль, за період незалежності України наше суспільство втратило колишній потужний профілактичний потенціал, який акумулювався кілька десятиліть. Умови ринкової економіки та капіталістичний світогляд самі по собі заперечують безоплатну добровільну діяльність частини українського населення. Останнє у своїй більшості є байдужим до себе та справ державного значення, до яких відноситься рівень криміногенності та безпеки суспільства. Вказані соціально- психологічні разом із економічними обставинами призвели до значного зростання злочинності в Україні. За офіційними статистичними даними, протягом 2009-2014 рр. рівень злочинності в нашій державі має стійку тенденцію до зростання. Протягом вказаного періоду кількість зареєстрованих злочинів збільшилась на 18,9 % [1; 2].

Для підвищення ефективності запобігання злочинності з метою розширення суб'єктів цієї діяльності необхідно не лише поновлювати втрачений правоохоронний потенціал громадськості, але й використовувати сучасний прогресивний міжнародний досвід у вказаній сфері. Вбачається, що постановка цього питання зараз є вчасною з декількох обставин:

- 1) в Україні, починаючи із січня 2014 р., спостерігається велика активність населення більшості регіонів країни у наданні безкоштовної допомоги в охороні правопорядку (загони самооборони; діяльність окремих громадських організацій подібно до «Дорожного контролю» та ін.);

- 2) проведення АТО у Луганській та Донецькій областях значно згуртувало громадян в Україні, що позначилось та активізації волонтерського руху та діяльності добровільних формувань правоохоронної й військової спрямованості;

3) намічене реформування української міліції у 2015 р. має відбутись із врахуванням позиції громадськості, а також її залученням до справи протидії злочинності.

Який зарубіжний досвід у громадському впливі на злочинність слід вважати прогресивним та які саме форми участі громадськості зарубіжних країн заслуговують на увагу? Прогресивним слід вважати, напевно, той досвід, результати якого досягають поставленої мети у виді скорочення злочинності, зміни її структури, зменшення «ціни».

Для запровадження нової моделі запобігання злочинності, яка б передбачала участь громадян в цьому процесі, слід закласти відповідну правову основу. Такою має стати Закон України «Про поліцію» та Закон України з умовною назвою «Про участь громадян у запобіганні та протидії злочинності». Останній повинен замінити у цілому застарілий Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 2000 р. Основним принципом діяльності новоствореної поліції України має бути принцип тісної взаємодії із громадськістю. Він досягатиметься завдяки реалізації не каральної, а передусім соціально-обслуговуючої функції поліції. Дана функція полягатиме у налагодженні довірливих стосунків із місцевим населенням, допомозі поліцейськими громадянам у вирішенні їх не тільки правових, а й соціальних і навіть побутових проблем. Поліцейський має стати символом реформ нової влади, уособленням незаангажованості, неупередженості й професіоналізму. Стане перелічене черговою пустою декларацією чи перетвориться на реальність української найближчої дійсності - покаже час.

Для того, щоб досягти поставленої мети у виді скорочення злочинності за допомогою активної участі недержавних суб'єктів, бажано врахувати такі форми громадського впливу на злочинність, що широко поширені у різних країнах світу:

- врахування думки громади під час призначення керівника місцевої поліції, оцінка ефективності роботи поліції із врахуванням ступеня її взаємодії із населенням (Велика Британія);

- проведення поліцією просвітницьких заходів у виді днів відкритих дверей у районних відділках поліції, уроків самооборони, поліцейських курсів для школярів і молоді з метою налагодження доброзичливих стосунків із місцевим населенням та популяризації професії поліцейського (США);

- розробка на державному й місцевому рівні спеціальних профілактичних програм із запобігання окремим видам злочинності (неповнолітніх, проти власності, насильницької тощо) із передбаченням допомоги громадян у здійсненні вказаних програм (ФРН, Франція, Австралія, Канада);

- популяризація участі місцевого населення у роботі добровільних об'єднань із охорони правопорядку на безоплатній основі (США, Велика Британія);

- розширення практики врахування роботодавцями попередньої громадської безоплатної діяльності молодих людей при їх призначенні на вакантні посади на підприємствах, установах й організаціях всіх форм власності (Нідерланди);

- стимуляція активної участі молоді в охороні громадського порядку шляхом надання пільг під час вступу до вищих навчальних закладів (США);

- оголошення як загальнонаціональних, так й місцевих конкурсів, щодо обрання кращого патрулю добровольців чи кращого документального фільму про діяльність громадських формувань правоохоронної спрямованості (США, Російська Федерація);

- створення на державному та місцевому рівнях спеціального фонду, з якого здійснюється матеріальна винагорода тих громадян, які надали правоохоронним органам інформацію про злочини, які вчинені чи готуються, та осіб, які їх вчинили (США, Велика Британія, Російська Федерація, Республіка Казахстан);

- розроблення інформаційних ресурсів на кшталт «Карта злочинності», які розміщуються на сайтах міських відділів поліції та інформують громадян про найбільш криміногенні райони й місця (США, Велика Британія);

- проведення локальних кримінологічних експериментів із перевірки ефективності тієї чи іншої кримінологічної теорії

(наприклад, теорії «розбитих вікон») із подальшим впровадженням результатів експерименту на більшій території (Нідерланди, Велика Британія, США);

- сприяння державою у використанні досягнень науковців у практичній правоохоронній діяльності, скорочення кількості бюрократичних перепон щодо зменшення періоду реального впровадження результатів кримінологічних досліджень у життя (США, Велика Британія) тощо.

Список використаних джерел

1. Експрес-інформація про стан злочинності на території України за 12 місяців 2009 року / Департамент інформ. технологій МВС України. - К., 2010.

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень - грудень 2014 року / Генеральна прокуратура України, 2015 р.